

In Memoriam: P. Joan Roig i Gironella. S. J.¹

Eusebi Colomer

El dia 10 d'abril de 1982, a la infermeria del Centre Borja de Sant Cugat del Vallès, va morir el P. Joan Roig i Gironella. Des de feia alguns anys patia una greu insuficiència cardíaca. En aquests darrers mesos les crisis es van fer molt freqüents. El cor li fallava i s'ofegava. «Aquest cor -em deia un dia- l'he fet treballar massa!» Finalment va venir el desenllaç. Era el matí del Dissabte Sant. Li faltaven cinc dies per a complir setanta anys.

El P. Roig havia nascut a Barcelona el 15 d'abril de 1912. Alumne del col·legi del jesuïtes del Sagrat Cor, al barceloní carrer de Casp, va ingressar a la Companyia el 4 d'octubre de 1927. Va fer el noviciat a Gandia, en l'antic palau ducal dels Borja, i els estudis de lletres a Nostra Senyora de Veruela (Saragossa), el vell monestir cistercenc des del qual Bécquer va escriure les *Cartas desde mi celda*, habilitat com a centre d'humanitats clàssiques pels jesuïtes de l'antiga Província d'Aragó. Una etapa important de la seva formació intel·lectual foren els anys transcorreguts a Vals, a prop de Le-Puy-de-Velay, on els jesuïtes francesos tenien un prestigiós centre d'estudis filosòfics. Allà, sota la direcció d'homes eminents com ara els PP. J. De Tonquédeq i A. Etcheverry, el jove estudiant es va iniciar al mateix temps en el coneixement del pensament clàssic -una filosofia encara bàsicament d'arrel suareciana- i en els moderns corrents francesos: idealisme tardà, bergsonisme, blondelisme, etc. En qualsevol cas, fou a Vals, segurament per contrast amb les inquietuds intel·lectuals i

religioses dels seus companys d'estudi francesos, on es va anar forjant en l'ànim del futur filòsof aquella actitud d'esperit que el caracteritzaria: una actitud de crítica severa de la modernitat i de defensa de les idees i valors tradicionals.

Mentrestant, a Espanya s'havia instaurat la segona República. Després d'una curta etapa de magisteri a l'acadèmia «Ramon Llull», continuadora del Col·legi de Sant Ignasi de Sarrià, confiscat per les autoritats republicanes, el nostre estudiant va començar la teologia a San Remo (Itàlia), on fou ordenat sacerdot el 15 de juliol de 1939. La guerra civil havia acabat i els jesuïtes exiliats van tornar a casa. El P. Roig va concloure la teologia a Sarrià i immediatament va començar allà mateix, a la Facultat de Filosofia fundada i regida pel P. Fernando María Palmés, els cursos preparatoris per al doctorat en filosofia. No oblidem que l'esclat recent de la Segona Guerra Mundial feia molt difícil l'anada a Roma. Assolit en 1942 el grau de doctor amb la tesi *La filosofía de la acción* (Madrid 1943), el P. Roig va iniciar la seva tasca docent com a professor de metafísica, primer a Sarrià (1942-49) i després a Sant Cugat (1949-67). Des de 1968, és a dir, des de la fundació de la Facultat de Teologia de Barcelona, amb seu a l'antic escolasticat de la Companyia i al seminari de Barcelona, el P. Roig ha ensenyat, dins l'assignatura d'història de la filosofia, els sistemes d'Aristòtil, sant Tomàs i Suárez.

El P. Roig reunia en la seva robusta personalitat dos trets que normalment no van junts: el de filòsof i el d'home d'acció. Com a filòsof, el seu pensament s'inscriu en la tradició escolàstica i, dins aquesta, en l'escola suareciana. Els qui hem estat deixebles seus sabem el lloc prominent que l'autor de les *Disputationes metaphysicae* ocupava en la seva síntesi filosòfica. En les qüestions discutides a les escoles, per

exemple, la naturalesa de l'analogia, la distinció entre essència i existència, el principi d'individualització, etc., el P. Roig se situava sempre al costat de Suárez (cf. el seu *Curso de cuestiones filosóficas previas al estudio de la teología*, Barcelona 1963). A Suárez ha dedicat el nostre autor alguns dels seus treballs més elaborats: ha desenvolupat la seva síntesi metafísica (cf. «La síntesis metafísica de Suárez», *Pensamiento* 4, 1948), ha analitzat la seva concepció del coneixement (cf. «Carácter absoluto del conocimiento de Suárez», *Pensamiento* 15, 1959) i l'ha defensat de l'acusació de nominalisme (cf. «Para la historia del nominalismo y la reacción antinominalista de Suárez», *Pensamiento* 17, 1961). Però aquesta predilecció pel pensament del filòsof granadí és compartit amb la pràctica d'un generós ecumenisme intraescolàstic. Ell creia que calia fer un front comú de tots els partidaris del realisme cristià enfront de totes les formes modernes d'immanentisme, relativisme i irracionalisme. De fet, en gairebé totes les seves obres el P. Roig es dedica a una crítica sistemàtica del pensament kantià i postkantià (Kant, Hegel, Nietzsche, Dilthey, Husserl, Croce, Ortega, Unamuno, Sartre, etc.), del qual subratlla sobretot la indigència ontològica i, a més, les innumerables contradiccions (cf. *Filosofía y vida*, Barcelona 1948; *Filosofía y Razón*, Barcelona 1948; *Estudios de metafísica*, Barcelona 1959).

Darrerament el P. Roig va estudiar la problemàtica oberta per la filosofia del llenguatge i va cercar la solució en el pensament clàssic (cf. «Filosofía del lenguaje y filosofía aristotélica de las matemáticas a través del comentario de Tomás de Aquino a la metafísica. Contribución a la filosofía del lenguaje», *Pensamiento* 30, 1974). En aquest camp l'analogia, eix del pensament cristià, li fou de gran valor. A la seva elaboració en Aristòtil i Tomàs d'Aquino ha dedi-

cat els seus darrers treballs (cf. «La analogía del ser en la metafísica de Aristóteles», *Espíritu* 28, 1979; «La analogía del ser y la originalidad de la intención profunda del Aquinatense», *Espíritu* 30, 1981). Es tracta només dels inicis d'una obra en formació sobre l'analogia de l'ésser en Aristòtil, sant Tomàs i Suárez, que la mort li ha impedit d'acabar.

Una cosa és clara: malgrat el lloc destacat que la crítica del modern pensament kantià i postkantià ocupa en el pensament del nostre autor, el P. Roig no era d'aquells filòsofs que defineixen la seva posició en oposició a la dels seus adversaris. En la refutació de l'immanentisme i del relativisme ell cercava únicament una comprovació «ex adverso» del seu propi pensament. En aquest sentit, l'eix de la seva filosofia és positiu i es troba en la inevitable afirmació de l'ésser i, per tant, de la veritat com a transcendent al pensament que la fa; cosa que comporta, en un segon moment, l'exigència de radicar aquella afirmació en l'afirmació de Déu. El mateix P. Roig ha traçat amb vigor les diferents etapes del seu itinerari filosòfic en el treball titulat «Fundamentación de la filosofía primera, Síntesis de mi labor filosófica sobre esta fundamentación», que li fou encomanat per la *Revista de Filosofía* de Mèxic. Publicat originalment en l'esmentada revista: 12 (1979), ha estat reproduït amb alguns retocs en el número-homenatge que la revista *Espíritu* 31 (1982) li va dedicar en ocasió dels seus setanta anys, per desgràcia no complerts.

El P. Roig no va oblidar mai la seva condició de sacerdot. En aquest sentit, el seu radi d'acció va desbordar àmpliament l'àmbit de la filosofia i es va estendre a tots els camps de l'apostolat sacerdotal. Aquí ens interessa només la seva tasca filosòfica. En aquesta hi trobem dos aspectes complementaris: l'organitzador i l'escriptor.

Membre de nombroses societats filosòfiques internacionals, assidu participant en congressos i reunions filosòfiques, entre els quals destaquen els organitzats per la Societat Internacional de Filosofia (Amsterdam, Brussel·les, Venècia i Viena), la SIEPhM (Lovaina, Colònia i Madrid), l'Acadèmia de Sant Tomàs (Roma, 1950, 1960, 1965, 1970), el centre de Gallarate (des de 1966 gairebé sense interrupció), codirector de la revista *Pensamiento* des de 1951 fins a 1966, el P. Roig va desplegar sobretot el seu enorme dinamisme a la Fundació Balmesiana de Barcelona, primer com a fundador de l'«Institut filosòfic» (1949) i de la revista *Espíritu* (1954) i des de 1964 com a director general. Gràcies a les seves gestions van passar per Barcelona un bon nombre de personalitats filosòfiques del camp catòlic: M.F. Sciacca, L. De Raeymaeker, F.J. von Rintelen, N. Petruzzelis, L. van Breda, F. Copleston, G. Fraile, etc. Una de les seves darreres iniciatives fou la celebració a la Balmesiana del congrés internacional «Teoría i praxis», que va reunir entre Barcelona i Gènova diversos centenars de filòsofs d'Europa i Amèrica.

A tot plegat cal afegir encara la seva activitat literària. El P. Roig fou un escriptor incansable. No tota la seva obra és filosòfica: en aquesta hi ha una abundant producció teològica i espiritual. Tampoc no és tota de caràcter rigorosament científic: no hi manquen els treballs de divulgació, l'escrit d'ocasió i fins i tot els articles periodístics. En qualsevol cas, constitueix una obra de notables dimensions. Encara que no tenim una bibliografia completa, pot consultar-se com a informació el volum d'A. Borrás, F. de Solà i J.M. Torelló; *Escriptors Jesuïtes de Catalunya. Bibliografia 1931-1976*, Sant Cugat del Vallès 1979. Les dotze pàgines dedicades al P. Roig inclouen en conjunt 309 títols. Una selecció dels llibres i articles filosòfics més relle-

vats de l'autor, des de 1943 a 1981, es troba en el ja citat número-homenatge d'*Espíritu* 31 (1982) 7-11.

Recordem finalment, també a títol d'informació, que, a més d'algunes enciclopèdies i repertoris biogràfics, han ressenyat la vida i l'obra del P. Roig les publicacions següents: A. GUY, *Les Philosophes espagnols d'hier et d'aujourd'hui*, Tolosa de Llenguadoc 1956; trad. castellana, Buenos Aires 1966; A. MUÑOZ ALONSO, *Las grandes corrientes del pensamiento contemporáneo*, Madrid 1959; I. HOLLUBER, *Geschichte der Philosophie im spanischen Kulturberich*, Munic-Basilea 1967; A. LÓPEZ QUINTÁS, *Filosofía española contemporánea. Temas y autores*, Madrid 1970.

Em complau de recollir, per acabar aquesta notícia necrològica, les paraules amb què J. Pegueroles obre el número-homenatge esmentat: «En el magisteri del P. Roig hem trobat sempre: l'amor a la veritat com a motor i meta de la tasca filosòfica; la independència (i impaciència) enfront de tot prestigi o autoritat que no fos la de la veritat; la radicalitat en la crítica a tota contraveritat fins a fer esclatar la seva íntima contradicció; una síntesi coherent i, per tant, sòlida a l'entorn dels problemes fonamentals de la metafísica, síntesi inspirada en la tradició filosòfica d'Aristòtil i de sant Tomàs, prolongada a través de Suárez, en constant contrast amb el pensament modern, i sempre a la llum i sota la guia de la fe cristiana» (p. 6). Només em resta afegir que els qui hem conviscut llargs anys amb ell hi hem trobat quelcom encara més important: una gran persona. No és pas casualitat que una de les seves màximes preferides fos aquella de Jaume Balmes, un filòsof que va constituir per a ell el contrapunt de la seva inspiració escolàstica: «Si per a ser filòsof he de deixar de ser home, renuncio a la filosofia i em quedo amb la humanitat.» El P. Roig va ser tot un home,

un home d'una peça, que no coneixia les mitges tintes, que va viure el que com a cristià creia i va dir sempre allò que pensava, amb l'única excepció de la caritat i l'obediència. Un home que no sabia negar-se a ningú, el cor del qual era molt més gran i anava molt més enllà de les seves idees. Per això, com es va posar de manifest en les seves exèquies, ha estat també un home respectat i estimat per tots aquells que el coneixien, fins i tot per aquells que no compartien sempre les seves idees. Descansi en pau!

[Traducció de Marc Pepiol]

1. Publicat originalment a *Pensamiento*, nº 38 (1982)
pp. 488 - 491.